

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄
ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 7 ΙΟΥΝΙΟΥ 2005
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A. Μετάφραση

Γιατί και σ' αυτό βέβαια μας διακρίνει κάτι το ξεχωριστό, ώστε και οι ίδιοι δηλαδή να τολμούμε πάρα πολύ να υπολογίζουμε με ακρίβεια τις συνέπειες για όσα θα επιχειρήσουμε ενώ αντίθετα στους άλλους ανθρώπους η άγνοια φέρνει αλόγιστο θάρρος, αλλά η γνώση δισταγμό. Και στο φρόνημα πάρα πολύ δυνατοί δίκαια θα μπορούσαν να θεωρηθούν εκείνοι που γνωρίζουν με πάρα πολύ σαφήνεια και τους κινδύνους του πολέμου και τις απολαύσεις της ειρήνης και όμως γι' αυτό δεν προσπαθούν ν' αποφύγουν τους κινδύνους. Και ως προς την εκδήλωση ευεργετικής διάθεσης είμαστε αντίθετοι με τους πολλούς γιατί αποκτούμε τους φίλους όχι ευεργετούμενοι αλλά ευεργετώντας τους. Και πιο σταθερός είναι ο ευεργέτης, εφόσον επιδιώκει να παραμένει η ευγνωμοσύνη του ευεργετούμενου με τη συμπάθεια που δείχνει σ' αυτόν, στον οποίο έχει γίνει η ευεργεσία· ενώ αντίθετα ο ευεργετημένος είναι περισσότερο απρόθυμος, γιατί γνωρίζει ότι θα ανταποδώσει την ευεργεσία όχι για να του γρυστούν ευγνωμοσύνη, αλλά για εξόφληση χρέους.

- B1.** Στην αρχή του κεφαλαίου ο Περικλής συνδυάζει στο πρόσωπο του Αθηναίου τη θεωρητική καλλιέργεια με τη δημιουργική δράση. Είναι γεγονός πως ο Αθηναίος πολίτης, όπως παρουσιάζεται εδώ, αποτελεί ενσάρκωση του ιδανικού που συνέλαβε το πνεύμα του Περικλή· δεν υπάρχει όμως καμία αμφιβολία πως τόσο η καλλιέργεια των τεχνών όσο και η ανάπτυξη του πνεύματος αποτελούσαν βασική επιδίωξη της επίσημης Αθήνας και ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Αθηναίου πολίτη. Ο Περικλής τονίζει ότι η αγάπη των συμπολιτών του για το ωραίο δεν τους οδηγεί σε σπατάλη και δαπανηρή πολυτέλεια, αλλά αντίθετα ικανοποιούν αυτή την έφεσή τους με λιτότητα και απλότητα. Εξάλλου η αγάπη τους για τα γράμματα και τις τέχνες δεν έχει επίπτωση στη συμμετοχή τους στην πρακτική ζωή, η πνευματική αναζήτηση δεν αποτρέπει από τη δράση, με αποτέλεσμα να καταντούν νωθροί ή μαλθακοί. Η πνευματική καλλιέργεια και οι θεωρητικές ενασχολήσεις του Αθηναίου δεν του αποδυναμώνουν την ενεργητικότητα και δεν του μειώνουν την ανδρεία· ισορροπία και μέτρο σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής. Τονίζει την αγάπη προς την καλλιτεχνική δημιουργία με τις δαπάνες που σε καμιά περίπτωση δεν φτάνουν την πολυτέλεια.

Ένας έμμεσος υπαινιγμός για τη Σπάρτη και την αντίληψη ότι η ενασχόληση με την τέχνη οδηγεί στον εκθηλυσμό και στη φιλοκαλία των τυραννίδων που απαιτούν όγκο και δαπάνες

Για τον Αθηναίο η απόκτηση πλούτου και ευμάρειας αποτελεί πρόκληση για κινητοποίηση των δημιουργικών του δυνάμεων και επίτευξη έργων και όχι αφορμή για κούφια κομπορρημοσύνη. Έτσι δίνεται σε χιαστό η αντίθεση λόγου-έργου εμβάλλοντας αποτελεσματικότερα την ιδέα της σώφρονος διαχείρισης του δημόσιου χρήματος για τη δημιουργία λαμπρών έργων.

Παρόλο ότι υπήρχε ο συσχετισμός της πενίας με τις αισχρές πράξεις ο Περικλής δεν θεωρεί ότι είναι αισχρό να την ομολογήσει κανείς αλλά να μην προσπαθεί να την αποφύγει με την εργασία. Δεν ισχυρίζεται ότι το δημοκρατικό σύστημα έχει επιλύσει ομοιόμορφα το οικονομικό πρόβλημα· η άνιση κατανομή αγαθών συνυπάρχει με την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και την κοινωνική πολιτική που προσπαθεί να γεφυρώσει τις κοινωνικές ανισότητες και να στηρίξει το πολίτευμα. Το δικαίωμα στην εργασία και ο σεβασμός προς τον εργαζόμενο (υπαρξη δούλων ως κύρια εργατική δύναμη) είναι μια προχωρημένη θέση της εμπορευματοποιημένης και μεταπρατικής Αθήνας.

Υπαινικτική επιτίμηση της Σπάρτης που τη διέκρινε η αποστροφή προς την εργασία και τον πλουτισμό που αυτή συνεπάγεται-αριστοκρατικές αντιλήψεις.

Δεσπόζει μια πολλαπλή αντίθεση ανάμεσα στο θεωρητικό και πρακτικό βίο, στον πλούτο και τη φτώχεια, το έργο και το λόγο. Εντυπωσιακό αισθητικά το χιαστό: αρνητικό-θετικό που προβάλλει το έργο ως κύριο μέλημα και στον πλούτο και στη φτώχεια. Άνθρωπος της πράξης ο Αθηναίος πολίτης.

ὁμολογείν αἰσχρόν ἔργου...καὶ φθ λόγου...κόμω μὴ διαφεύγειν αἰσχίον οὐχ ὁμολογείν ἔργω

Επιπλέον εγκωμιάζεται η έλλειψη μονομέρειας στη ζωή του Αθηναίου που έχει τη δυνατότητα να επιμερίζει σωστά και συμμετοχα το ενδιαφέρον και τη δράση του τόσο στις ιδιωτικές υποθέσεις όσο και στα δημόσια πράγματα.

Η λέξη μόνοι αντιδιαστέλλει τους Αθηναίους όχι μόνο με τους Σπαρτιάτες αλλά με όλους τους Έλληνες δίνοντας τους μια ιδιαιτερότητα-μοναδικότητα. Απαραίτητη προϋπόθεση για να θεωρηθεί κανείς συνειδητός και υπεύθυνος πολίτης στην δημοκρατία της Αθήνας ήταν η συμμετοχή στα κοινά. Η πολιτική αδιαφορία και αδοράνεια ήταν ανεπίτρεπτη και στην περίπτωση αυτή δεν έπρεπε να θεωρηθεί απλώς φιλήσυχος αλλά άχρηστος πολίτης.

Απ' την εποχή του Σόλωνα εκείνος που προτιμούσε την απραγμοσύνη, την ουδετερότητα σε περίπτωση που ξεσπούσε εμφύλια διαμάχη στην πόλη έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα. Ο ρήτορας ανασκευάζει την κατηγορία προς τους Αθηναίους για πολυπραγμοσύνη. Αλλωστε μόνο η πολιτική ενεργοποίηση και η αδιάκοπη επαγρύπνηση για τα κοινά αποτελεί όχι μόνο βασική προϋπόθεση σταθερότητας και εμπέδωσης της δημοκρατίας

αλλά και απαραίτητο στοιχείο για την ακεραίωση του ατόμου την πνευματική και ηθική ωρίμανσή του.

Η διαρκής ενασχόληση των Αθηναίων με τα κοινά δεν συνιστά πολυπραγμοσύνη, όπως συνήθιζαν να τους κατηγορούν οι Σπαρτιάτες και μερικοί άλλοι Έλληνες αλλά μια αυτονόητη θεμελιώδη υποχρέωση. Αυτό ήταν και η πεμπτουσία του ανθρώπου-πολίτη, όπως έχει διαμορφωθεί στην κλασσική Ελλάδα, μέσα στα όρια της ανθρώπινης φύσης κατά τον Αριστοτέλη "φύσει πολιτικόν ζῷον-ἢ θηρίον ἢ θεός", ενώ κατά τον Πλάτωνα η πολιτική τέχνη διέσωσε το ανθρώπινο γένος από την καταστροφή της ανοργάνωτης ζωής.

Προβάλλεται η κριτική στάση και η συνευθύνη στη διαχείριση των κοινών. Ο Αθηναίος όχι μόνο μετέχει των πολιτικών αλλά είναι και ο ίδιος που αποφασίζει ή τουλάχιστον φτάνει σε μια σωστή κρίση γι' αυτά. Συνδυάζει ο Αθηναίος τον ενδιάθετο λόγο, το λογικό - κριτικό στοιχείο (κρίνομεν) με το προφορικό (ἐνθυσιάζεσθαι). Δημιουργία διαλόγου που αποτελεί την πρωταρχική ουσία της δημοκρατίας.

Η απόφαση ή η κρίση είναι ορθή, γιατί στο έργο παραστέκει ο λόγος. Με τη διπλή αντίθεση "λόγους - ἔργοις / λόγῳ - ἔργῳ" ο Περικλής παρουσιάζει δυο στοιχεία που φαίνονται ασυμβίβαστα στους Σπαρτιάτες και ίσως και άλλους Έλληνες, ότι όμως είναι αντιφατικό γι' αυτούς είναι γόνιμος συγκερασμός και τέλει εναρμόνιση για τον Αθηναίο.

Αναβιώνει έτσι η ομηρική αντίληψη ότι ο αληθινός άντρας πρέπει ταυτόχρονα να είναι "μύθων τε χρητὴρ ἔργων τε προηκτήρ". Αξιοσημείωτο είναι ότι εναρμονίζεται με απαράμιλλο τρόπο ο ενδιάθετος λόγος, η κρίση-λογική με τον προφορικό-την έκφραση με παρρησία και ισηγορία των σκέψεων και απόψεων και την προώθηση διαλόγου που ως λόγος-αντίλογος αποτελεί μια από τις σημαντικότερες κατακτήσεις του Έλληνα - πολίτη, γιατί συνιστά το καλύτερο μέσο για την αξιοποίηση σκέψης και δράσης αλλά και για την εδραίωση της πολιτικής ελευθερίας. Η ελευθερία λόγου, ο ελεύθερος διάλογος συνιστά το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα της δημοκρατίας, γιατί εγγυάται την πιο έγκυρη ενημέρωση και διαφώτιση πάνω σε θέματα που άμεσα ενδιαφέρουν και απασχολούν τον πολίτη.

Εμφανής επομένως η αντίθεση προς το πολιτικό σύστημα της Σπάρτης που περιόριζε το λόγο. Σύμφωνα με την Αθηναϊκή αντίληψη ο λόγος δεν βλάπτει τα έργα, αντίθετα τα διαφωτίζει και κάνει ευκολότερη την πραγμάτωσή τους.

- B2.** Ο Αθηναίος εμφανίζεται να συνδυάζει τόλμη και σκέψη, γεναιότητα και λογισμό. Η γνώση και ενημέρωση δεν προκαλεί δειλία και φόβο, αλλά αντίθετα καλλιεργεί τόλμη και ανδρεία.

Το "διαφερόντως ἔχομεν" είναι εντονότερο του διαφέροντος και τονίζει τη συλλογική ευθύνη για την αντιμετώπιση των υποθέσεων.

Η άγνοια σε άλλους προξενεί αλόγιστη τόλμη, ενώ η συνείδηση του κινδύνου δειλία· αντίθετα στους Αθηναίους ο λογισμός, η σκέψη, η από τα πρίν αναμέτρηση των συνεπειών εμπνέει ανώτερης ποιότητας ηρωισμό, εφόσον ο κίνδυνος ή η θυσία παρουσιάζεται σαν καρπός λελογισμένης

αξιολόγησης αγαθών και κρίσιμης προσωπικής επιλογής. Φράση γνωμολογικού περιεχομένου που συγκεφαλαιώνει τη διαφορά του Αθηναίου από τους άλλους. Το χιαστό: τολμᾶν ἐκλογίζεσθαι ἀμάρτια ὄκνον ἀποδίδει εὐστοχα την αντίθεση. Ο λόγος και ο συλλογισμός κραταιώνουν τους ενημερωμένους Αθηναίους. Απομένει λοιπόν για τους άλλους η ἀμάρτια. Προβάλλει η υπερχρονικής σημασίας αντίθεση: συσκότιση και καταναγκασμός - ενημέρωση και ελεύθερη επιλογή.

Στο χωρίο «καρτιστοι...κινδύνων»_δίνεται ο ορισμός της ανδρείας. Κατά τον Αριστοτέλη η αρετή είναι μεσότης. Η ανδρεία είναι αρετή, συνεπώς βρίσκεται ανάμεσα στη θρασύτητα και τη δειλία. Η υπερβολική αφοβία είναι θρασύτητα, ενώ ο ανδρείος συμπεριφέρεται πάντα σωστα και λογικά.

Ο Περικλής παρουσιάζει τους Αθηναίους να ενσαρκώνουν τον αληθινό ανθρώπινο ηρωισμό που αποτελεί εναρμόνιση λογισμού και ανδρείας. Ο λογισμός παρέχει σαφή γνώση των δεινών που συνεπάγεται ή ενδέχεται να επιφέρει ο συγκεκριμένος πολεμικός αγώνας αλλά και των ηδών που διασφαλίζει η αποφυγή ή απεχγή από αυτόν χωρίς ωστόσο να μειώσει την ψυχική ρώμη και μαχητικότητα του. Έτσι η ανδρεία των συμπολιτών του προκύπτει από βαθιά συνείδηση και γνώση των περιστάσεων, έλλογη αξιολόγηση μιας κατάστασης προϋπόθεση όμως αυτών είναι η ώριμη και υπεύθυνη προσωπικότητα με ελεύθερο φρόνημα και ανώτερο ήθος.

Ο υπερθετικός "καρτιστοι" αποδίδει το μέγιστο βαθμό ανδρείας, οι δυο επιθετικές μετοχές σε κατάφαση - άρνηση την ενσυνείδητη σχέση με το έργο. Αντίθετα στη Σπάρτη η ανδρεία δεν αποτελεί πηγαία έκφραση αλλά προϊόν καταναγκασμού.

B3. Σχολικό βιβλίο σελ. 14: «Αν συγκρίνουμε...μεγαλείο.»

B4. **Διαφεύγειν** → φυγᾶς, διαφυγή
Μετέχοντα → συμμετοχή, σχέση
Διαφερόντως → φορέα, φορητό
Χάριν → χαριστικός, αχάριστος
Εὐνοίας → ευνοιοκρατία, ευναϊκός

Γ1. Αυτό πράγματι έχει η πόλη σας μεγαλύτερο αγαθό, ότι δηλαδή έχει γίνει παράδειγμα καλών έργων για τους Έλληνες· γιατί όσο είναι η πιο αρχαία από όλες στο χρόνο, τόσο οι πρόγονοί μας έχουν διαφέρει από τους άλλους ανθρώπους στην αρετή. Γιατί όταν ήταν βασιλιάς ο Κόδρος στους Πελοποννησίους επειδή δημιουργήθηκε αφορία στη χώρα τους, φάνηκε καλό να εκστρατεύσουν εναντίον της πόλης μας και αφού οι πρόγονοί μας επαναστάτησαν να μοιράσουν τη χώρα. Και πρώτα αφού έστειλαν στους Δελφούς ρωτούσαν τον θεό αν θα πάρουν την Αθήνα. Όταν ο θεός έδωσε χρησμό σε αυτούς ότι θα κυριεύσουν την πόλη, εάν δεν σκοτώσουν τον βασιλιά των Αθηναίων (Κόδρο), εκστράτευσαν εναντίον της Αθήνας.

Γ2.α. διενηνόχασιν → διοίσει

ἀποστείλαντες → ἀποστελοῦσιν
ἐπερωτῶν → ἐπερωτῶ, ἐπερωτῶν
λήψονται → εἴληφας
ἀνελόντας → ἄνελε

Γ2.β. τοῦτο → οὗτοι
μέγιστον → μείζοσι
πασῶν → παντί
γενομένης → γενόμεναι
τον βασιλέα → βασιλεῦ

Γ3.α. τῶν καλῶν → επιθετικός προσδιορισμός στο «ἐργων»
Παράδειγμα → κατηγορούμενο στο υποκείμενο η πόλις μέσω του
συνδετικού ρήματος γέγονεν
ἀρετῇ → δοτική της αναφοράς στο διεννηνόχασιν
ἐπὶ τὴν πόλιν → εμπρόθετος εχθρικής κατεύθυνσης
πρῶτον → επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου
αὐτοῖς → αντικείμενο στη μετοχή ἀνελόντος

Γ3.β.

Υπόθεση: ἐάν μή τόν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων (Κόδρον) ἀποκτείνωσιν

Απόδοση: ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν

Υποθετικός λόγος εξαρτημένος του προσδοκώμενου στον ευθύ λόγο θα έχει τη μορφή: ἐάν μή τόν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων (Κόδρον) ἀποκτείνωσιν, τὴν πόλιν αἰρήσουσιν

Αόριστη Επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον: ἐάν μή τόν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων (Κόδρον) ἀποκτείνωσιν τὴν πόλιν αἰροῦσιν

Επιμέλεια απαντήσεων:

Μπέκου Νατάσα – Φιλόλογος

Σκυριανού Μαίρη – Φιλόλογος

Φροντιστήριο Μ.Ε «ΕΠΙΛΟΓΗ» - Καλαμάτα

<http://www.epil.gr>